

Handreiking Sport, bewegen en de Omgevingswet

1 De omgeving in beweging	4
1.1 Waarom een nieuwe Omgevingswet?	4
1.2 Welke kansen biedt de Omgevingswet?	5
1.2.1 Bundeling van wet- en regelgeving	5
1.2.2 Omgevingsvisie vervangt structuurvisie	5
1.2.3 Omgevingsplan vervangt bestemmingsplannen	6
1.2.4 Integrale aanpak met ruimte voor initiatieven	6
1.2.5 Participatie	7
1.2.6 Gezondheid bevorderen	8
2 Werken met de Omgevingswet	10
2.1 Doelstellingen bepalen	11
2.2 Ruimtelijke vertaling maken	13
2.3 In de bespreking ontstaat de magie	16
2.4 Verbindingen bepalen	17
2.5 Schrijven besluiten en doen	19
3 Voorbeelden	20
3.1 Merwedekanaalzone Utrecht	20
3.2 Cruyff Court Katwijk	21
3.3 Healthy ageing in Groningen	23
3.4 Nieuwe Maasparcours Rotterdam	24
3.5 Park Sonsbeek Arnhem	25
3.6 Sportpark Zuilense Vecht	26
3.7 Tot slot: aan de slag!	29

Voorwoord

De Omgevingswet komt eraan. Deze wet bundelt wet- en regelgeving op het gebied van de fysieke leefomgeving en stelt de leefomgeving en de gebruiker centraal in plaats van de regels.

Vereniging Sport en Gemeenten voorziet hiermee een grote kans om sport en bewegen een integraal onderdeel van ruimtelijke ontwikkelingen te laten zijn. Met het benoemen van participatie en gezondheid als expliciete thema's binnen de verbetering van de leefomgeving, ligt er voor de vertegenwoordigers van sport en bewegen in Nederland een nieuwe mogelijkheid om sport en bewegen die plek te geven die het verdient.

Voor beleidsmedewerkers sport en bewegen is het een uitdaging om op zo'n manier aan de slag te gaan dat ons beleidsveld ook die plek binnen de ruimte krijgt die het verdient. Gelukkig doet de uitvoering van de wet een beroep op competenties die juist beleidsmedewerkers sport heel goed beheersen dankzij de ervaring die zij vaak hebben met het aangaan van samenwerkingsverbanden en de inzet van participatie.

Integrale samenwerking, participatie en een sterke koppeling tussen sport en gezondheid: de basis ingrediënten van de Omgevingswet. Op dit moment zien we al veel voorbeelden waar sport, bewegen en de leefomgeving elkaar versterken. In deze handreiking zijn diverse inspirerende praktijkvoorbeelden opgenomen. Maar ook leggen we uit wat er nu precies verandert met de komst van de Omgevingswet. En door het aanreiken van een stappenplan bieden we een basis om een stap voorwaarts te zetten.

Het vraagt nog wel inspanning van u en uw gemeente om het belang van sporten en bewegen in omgevingsvisies en -plannen te laten landen. Laten we deze kans pakken! We gaan met elkaar aan slag!

André de Jeu

Directeur Vereniging Sport en Gemeenten

April 2018

1 De omgeving in beweging

4

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Met de komst van de Omgevingswet verandert er veel voor gemeenten. De Omgevingswet bundelt verschillende verordeningen en versnipperde wet- en regelgeving op het gebied van de fysieke leefomgeving binnen één wet. De wet vraagt ook om een cultuuromslag binnen gemeenten. De aanpak van de omgeving wordt met de nieuwe wet integraal en oplossingsgericht. ‘Ja, mits’ wordt het nieuwe uitgangspunt in plaats van ‘nee, tenzij’. Participatie is verplicht en gemeenten moeten niet alleen ruimte bieden aan initiatieven maar deze ook stimuleren. De leefomgeving en gebruikers staan bij de Omgevingswet centraal.

Het integrale karakter van de Omgevingswet, het centraal stellen van de leefomgeving en de ruimte voor initiatieven biedt beleidsmedewerkers sport kans om sport en bewegen een plek te geven binnen de leefomgeving van de gemeente.

Dit hoofdstuk beschrijft waarom er een nieuwe Omgevingswet komt, wat er met de komst van deze wet verandert en waar de kansen en aanknopingspunten voor beleidsmedewerkers sport liggen.

1.1 WAAROM EEN NIEUWE OMGEVINGSWET?

Het huidige omgevingsrecht past niet meer bij de veranderende samenleving. Mensen willen een leefomgeving waar het prettig wonen, werken en recreëren is. Steeds meer inwoners ontwikkelen, in wisselende samenstelling, zelf initiatieven. Ook op het gebied van sport, bewegen en natuurbeleving. In dichtbevolkte gebieden zijn er al snel meer wensen dan mogelijkheden en lijken verschillende belangen met elkaar te botsen. Het huidige omgevingsrecht met meer dan twintig wetten en honderden regelingen, sluit hier niet op aan. Inwoners, ondernemers en overheden ervaren het omgevingsrecht met instrumenten als bestemmingsplannen en een grote diversiteit aan vergunningen als te complex en versnipperd. Vaak is niet duidelijk wat per gebied wel en niet mogelijk is. Een integrale benadering is vrijwel niet mogelijk net zo min als lokaal maatwerk. Ook is er weinig ruimte voor initiatieven.

De nieuwe Omgevingswet sluit aan bij de veranderende samenleving en heeft als motto: ‘ruimte voor ontwikkeling, waarborgen van kwaliteit’. De wet heeft als doel om ruimte te bieden aan initiatieven uit de samenleving met behoud van verantwoordelijkheid voor de omgevingskwaliteit bij de overheid. De leefomgeving staat centraal ¹.

¹ Raadgever Omgevingswet: ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit, <https://vng.nl/raadgevers/fysieke-leefomgeving/omgevingswet-ruimte-voor-ontwikkeling-waarborgen-voor-kwaliteit>

1.2 WELKE KANSEN BIEDT DE OMGEVINGSWET?

Met de komst van de Omgevingswet verandert er veel voor gemeenten. Wet- en regelgeving wordt samengevoegd. Er komt meer ruimte voor bestuurlijke afweging, lokaal maatwerk en initiatieven. Dit betekent een cultuuromslag binnen de gemeente. De samenwerking binnen de gemeente gaat op een andere manier vorm krijgen en de relatie met partijen binnen en buiten de gemeente wordt gezien vanuit een nieuw perspectief. Deze paragraaf omschrijft de belangrijkste veranderingen en de kansen die hieruit voortvloeien voor beleidsmedewerkers sport en bewegen.

1.2.1 Bundeling van wet- en regelgeving

De Omgevingswet integreert 26 wetten op het gebied van de fysieke omgeving in één wet. De Omgevingswet bestrijkt de gehele fysieke omgeving en vormt het nieuwe wettelijk kader voor onderwerpen als bodem, geluid, lucht, milieu, waterbeheer, ruimtelijke ordening, monumentenzorg en natuur ².

Waar vandaag de dag de structuurvisie, bestemmingsplan en omgevingsvergunning belangrijke instrumenten zijn, zullen dat na de invoering van de Omgevingswet de

omgevingsvisie, het omgevingsplan en de omgevingsvergunning zijn. Het belangrijkste verschil is dat de huidige planinstrumenten puur gaan over de inrichting van de fysieke omgeving, terwijl de nieuwe planfiguren het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit centraal stellen.

Kans: *Sport en bewegen is direct verbonden aan de inrichting van de leefomgeving. Met de komst van de Omgevingswet zijn deze onderwerpen ook beleidsmatig meer verbonden.*

1.2.2 Omgevingsvisie vervangt structuurvisie

De omgevingsvisie wordt het belangrijkste instrument om keuzes vast te leggen over de fysieke leefomgeving. Hiermee stuurt de gemeenteraad op de lange termijn op de leefomgeving. De gemeenteraad wordt verplicht om deze vast te stellen. Alle sectorale plannen moeten in de visie een plek krijgen met een integrale afweging. De gemeenteraad moet de vraag beantwoorden: Wat is belangrijk in mijn gemeente? Gemeenten krijgen veel vrijheid hoe ze de omgevingsvisie vormgeven en welke beleidsterreinen er onder vallen.

² Aan de slag met de omgevingswet, www.aandeslagmetdeomgevingswet.nl

Kans: Bij het opstellen van de omgevingsvisie kan de beleidsmedewerker sport en bewegen op deze nieuwe mogelijkheden inspringen om het onderwerp sport en bewegen een plek te geven. Een gemeente waar veel ruimte is voor sport en bewegen wordt door veel mensen gezien als een aantrekkelijke gemeente. Dit kan een belangrijk argument zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling.

1.2.3 Omgevingsplan vervangt bestemmingsplannen

Het omgevingsplan is de juridische vervanger van het bestemmingsplan. Het omgevingsplan bevat alle regels over de fysieke leefomgeving die de gemeente stelt binnen haar grondgebied. Per gemeente is er één omgevingsplan. Ook hier binnen is er veel ruimte voor gemeentelijk maatwerk. Er is ruimte om procedures te vergemakkelijken. En om bijvoorbeeld de belangen van sport en bewegen te borgen. In veel steden is de druk om woningen te bouwen hoog. Sportvelden en recreatiegebieden zijn ideale bouwlocaties. Ruimtelijke ordening heeft ook als doel andere functies te beschermen en op de ‘kaart’ te zetten.

Kans: Als beleidsmedewerker sport en bewegen is het goed om betrokken te zijn bij de ontwikkeling van het omgevingsplan en de afwegingen die gemaakt moe-

ten worden. Ter voorbereiding is het goed om cijfers paraat te hebben: hoeveel mensen maken gebruik van accommodaties en recreatiegebieden? Op wat voor manier worden deze het gebruikt? Wat zijn de mogelijkheden voor multifunctioneel gebruik?

1.2.4 Integrale aanpak met ruimte voor initiatieven

Waar vroeger sectoraal beleid ertoe leidde dat iedereen zich tot zijn eigen beleidsterrein kon beperken, zet de komst van de Omgevingswet dit principe op zijn kop. Van eenieder die zich roert in het publiek domein wordt verwacht dat hij integraal gaat denken, werken en afwegen. Die aanpak past beter bij de opgaven van nu, die niet meer louter sectoraal opgelost kunnen worden. Van ambtenaren wordt verwacht waar mogelijk initiatieven te signaleren, stimuleren en ondersteunen. Gemeenten krijgen met de Omgevingswet meer eigen afwegingsruimte.

In de praktijk blijkt dat 18 procent van de Nederlandse gemeenten sportbeleid in andere nota's heeft geïntegreerd. Het samenwerken is dan vooral toegespitst op de beleidsvelden gezondheid, welzijn en onderwijs. Dat biedt een mooie basis, maar met de Omgevingswet zal deze samenwerking en verankering van het sport- en beweegbeleid nog sterker integraal benaderd moeten

worden. Dit zal nog meer een beroep doen op competenties als overleggen, onderhandelen, beïnvloeden, onderbouwen en argumenteren.

Kans: *De leefomgeving waar de nieuwe Omgevingswet zich op richt, is breder dan de fysieke aspecten die bij het huidige omgevingsrecht centraal staan. Een fijne en gezonde leefomgeving is het uitgangspunt. Beleidsmedewerkers sport en bewegen kunnen hier goed bij aansluiten. De integrale benadering van de leefomgeving, de grotere bestuurlijke afwegingsruimte, de verplichte participatie en het versnellen en vergemakkelijken van de besluitvorming door bundeling van de regelgeving over de fysieke leefomgeving bieden allemaal kansen om sport en bewegen een plek te geven.*

1.2.5 Participatie

In de Omgevingswet staat dat participatie verplicht is, namelijk ‘het in een vroegtijdig stadium betrekken van belanghebbenden (burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen) bij het proces van de besluitvorming over een project of activiteit’. Bij het omgevingsplan moet apart opgenomen worden hoe het participatieproces eruit ziet. En er geldt een zogenaamde ‘motiveringsplicht’ voor de omgevingsvisie en het omgevingsplan. De gemeente moet motiveren hoe de

omgeving is betrokken bij de voorbereiding van de visie en het plan, en wat er is gedaan met de input. Tot slot geeft de wet alle ruimte aan de gemeente en de initiatiefnemer voor lokaal maatwerk. De ene situatie is de andere niet en per initiatief zullen de belanghebbenden en de impact verschillen³.

Kans: *Beleidsmedewerkers sport en bewegen zijn vaak al heel bedreven in het betrekken van mensen bij de uitvoering van projecten of initiatieven. Nagenoeg iedereen is voorstander van het stimuleren van gezondheid, sport en bewegen. Dat is een groot voordeel. Vaak beperkt dit enthousiasme zich tot het beleidsniveau en blijkt bij uitvoering het enthousiasme getemperd te worden door bijvoorbeeld omwonenden van een sportterrein die overlast ervaren. Of omwonenden van een park die liever niet zien dat er toestellen komen waar bootcampclubjes gebruik van gaan maken.*

Sportmedewerkers dienen zich te realiseren dat de nieuwe houding ten opzichte van initiatieven (‘ja-mits’ in plaats van ‘nee-tenzij’) en de inzet op vroegtijdige participatie, vraagt dat ze een goed participatieproces inrichten met alle belanghebbenden en beschikken over relevante informatie en achterliggend cijfermateriaal.

³ Raadgever Omgevingswet: ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit, <https://vng.nl/raadgevers/fysieke-leefomgeving/omgevingswet-ruimte-voor-ontwikkeling-waarborgen-voor-kwaliteit>

1.2.6 Gezondheid bevorderen

Het onderwerp gezondheid moet onderdeel van de afweging zijn binnen de nieuwe Omgevingswet. Er wordt letterlijk een gezonde leefomgeving nagestreefd (zie artikel 1.3 uit de Omgevingswet). De wet schrijft echter niet voor hoe dat exact vorm te geven. In grote lijnen moet gezondheidsbescherming gerealiseerd worden en mág gezondheidsbevordering plaatsvinden. In onderstaande figuur staan links de normen die bij planvorming meegenomen moeten worden. Aan de rechterkant zijn de waarden beschreven die bij planvorming ingebracht mogen worden. Deze laatste groep vraagt op lokaal niveau een verdere beschrijving en vaststelling. Dat is een van de belangrijkste opgaven om het sporten en bewegen als gezondheid bevorderende activiteit in te brengen in de ‘ruimtelijke’ planvorming ⁴.

Kans: *Sporten en bewegen kunnen een grote en belangrijke bijdrage leveren aan de realisatie van de voorwaarde dat het onderwerp gezondheid onderdeel moet zijn van de afweging binnen de nieuwe Omgevingswet. Beleidsmedewerkers sport en bewegen kunnen hier bij aanhaken en zo sport een plek geven binnen de nieuwe omgevingsvisie en het omgevingsplan.*

Het is daarbij belangrijk om permanent aan te tonen waarom sporten en bewegen een positieve uitwerking hebben op gezondheid, sociale ontwikkeling en daarmee op een prettige leefomgeving.

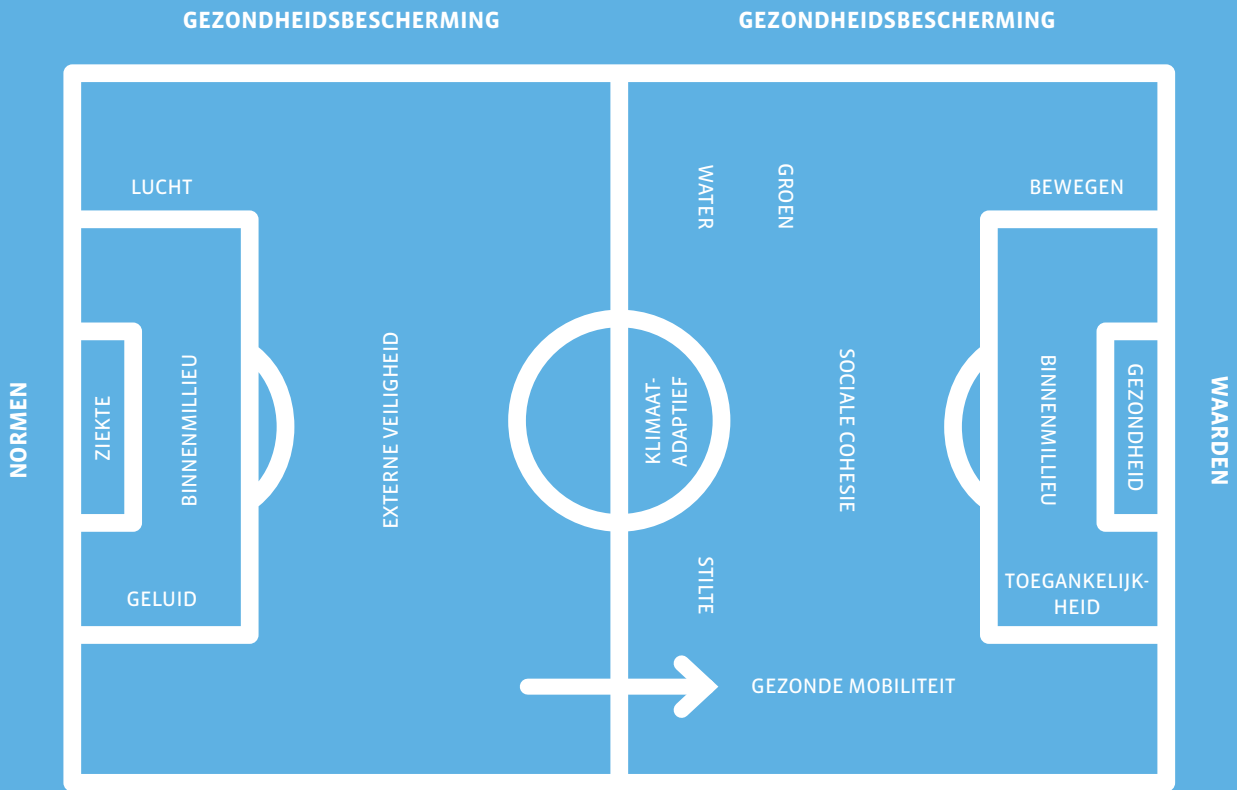
Gezondheidsbevordering

Formuleer samen met de GGD naast gezondheidsbescherming ook gezondheidsbevordering als waarde bij planvorming. Gebruik hierbij bijvoorbeeld de Quick Scan gezonde leefomgeving van Gelderland ⁵. Ook de checklist gezondheid in planvorming kan hierbij helpen ⁶.

⁴ GGD GHOR Kennisnet 2.0, thema omgevingswet, zie www.ggdghorkennisnet.nl/thema/omgevingswet

⁵ Quick scan gezonde leefomgeving, zie www.quickscangezondeleefomgeving.nl/

⁶ Loket gezond leven.nl, materialen gezonde leefomgeving, zie <https://www.loketgezondleven.nl/gezonde-gemeente/themadossiers/gezonde-leefomgeving/materialen-gezonde-leefomgeving>

Gezondheidsbescherming en -bevordering. Figuur 1. Bron GGD Brabant Zuidoost

2 Werken met de Omgevingswet

Door invoering van de wet wordt een verandering ingezet van efficiënte ruimtelijke ordening naar een socialere invulling van de leefomgeving waar integrale afwegingen een grote rol spelen. Dit hoofdstuk beschrijft in vijf stappen hoe het belang van sport en bewegen, als concrete invulling van een gezonde leefomgeving, gerealiseerd kan worden. Met als uiteindelijk doel voor de beleidsmedewerker sport: een leefomgeving die zo is ingericht dat hij uitnodigt om te sporten en in beweging te komen en blijven.

10

Dit hoofdstuk beschrijft vijf stappen die sporten en bewegen combineren met de Omgevingswet:

1. Bepaal de doelstellingen van sporten en bewegen
2. Maak een ruimtelijke vertaling
3. Bespreek deze met de collega's leefomgeving
4. Bepaal de verbindingen
5. Schrijven, besluiten en doen

In de volgende paragrafen worden deze stappen verder toegelicht en voorzien van concrete handvatten.

2.1 DOELSTELLINGEN BEPALEN

Alle verbinding begint met het bepalen van de doelstellingen. Wat wil je bereiken?

Sport kan bijdragen aan meerdere doelen: gezondheidsbevordering, bevorderen van sociale samenhang en stimuleren van samenwerking bijvoorbeeld. Vanuit dat licht bezien is het sporten geen doel op zich. Om aan deze onderwerpen een bijdrage te leveren is het van belang om de sportagenda goed in beeld te brengen. De Omgevingswet biedt kansen om bijvoorbeeld de volgende doelen beter van de grond te krijgen:

- multifunctioneel gebruik sportaccommodaties, of verbreden van de bestemming;
- ontsluiting van sportparken en natuur, bijvoorbeeld creëren van veilige fietspaden (verlichting e.d.) van en naar sportparken toe;
- zorgdragen voor voldoende en bereikbare sport- en speelruimte in de stad, niet alleen op sportparken, juist ook in de publieke buitenruimte;
- zorgdragen voor een beweegvriendelijke buitenruimte die uitnodigt tot bewegen⁷;

Van belang om bovenstaande ambities gerealiseerd te krijgen, is dat een vertaling gemaakt wordt van sport- of sociaal beleid, naar wat dit betekent voor de omgevingsvisie.

Naast deze onderwerpen kunnen de volgende vragen worden gesteld:

- Wat willen we als gemeente halen en brengen, in de wereld van ruimte?
- Kunnen we ons sportnetwerk mobiliseren?
- Willen we een standaard norm voor sportieve ruimte?
- Willen we een norm voor buitenspeelruimte, zoals bijvoorbeeld in Rotterdam⁸?
- Willen we meedenken over inrichting van de leefomgeving?
- Hoe brengen we het sociale aspect (inclusief gezondheid en bewegen) prominenter in beeld? Welke middelen hebben we daarvoor, of dienen we te ontwikkelen?

⁷ Vereniging Sport en Gemeenten. Krachtige en solide bouwstenen, zie <https://sportengemeenten.nl/wp-content/uploads/2017/06/Brochure-Bouwstenen-verkiezingen.pdf>

⁸ Gemeente Rotterdam, Handleiding Rotterdamse Norm voor buitenspeelruimte, zie http://spelenenbewegen.nl/wp-content/uploads/2016/04/Handleiding-Rotterdamse-norm-Buitenspeelruimte_def.pdf

Referenties

Deel referenties met elkaar. Vertel en leg uit waarom je een voorbeeld goed vindt. Dan wordt helder waar het over gaat en kan worden voorgelegd aan de buurt waar het voorbeeld over gaat (participatie). Goede en inspirerende voorbeelden zijn te vinden op sites als www.allesoversport.nl, Kennisbank BIOR Noord en www.sportspace.eu.

12

Naast sporten in verenigingsverband gaat gezond leven over alle vormen van bewegen, zowel sporten, als ook dagelijkse activiteiten als lopen, fietsen en traplopen. Op die manier bekeken is eigenlijk alle ruimte 'beweegruimte' en potentiële 'sportruimte'. Vooral in de openbare ruimte liggen grote kansen voor verbetering en vernieuwing, waarmee sportontwikkeling, kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte en meer aandacht voor gezondheid en bewegen gekoppeld kunnen worden.

Voor nieuwe sportaccommodaties is het straks beter mogelijk - door de integrale werkwijze - om tot (vernieuwende) combinaties van functies te komen. Zo kan een sportvereniging de rol van 'buurthuis van de toekomst' versterken. Voorbeelden laten zien dat combinaties mogelijk zijn die meerwaarde opleveren. Waarom niet zwembad en bibliotheek in één gebouw ontwikkelen?

Een parkeerplaats en sport-speel-plek dezelfde ruimte laten delen? Of daken van kantoren en scholen gebruiken voor alle vormen van beweegruimte? Zo profiteren meer partijen van het samenbrengen van functies. Ook sluit dergelijk aanbod aan bij hoe mensen hun dagelijks leven het liefst willen organiseren: combineren van functies op korte afstanden.

De flexibiliteit die veel multi-sporthallen hebben (in de vorm van verschillende kleuren vloerbelijning waarmee verschillende sporten in dezelfde ruimte beoefend kunnen worden), is eveneens toe te passen op de inrichting en het gebruik van de openbare ruimte. Essentiële voorwaarden om dit voor elkaar te krijgen, zijn: permanent verbinding zoeken, begrip kweken en samenwerken met andere sectoren/ afdelingen als verkeer, onderwijs, zorg en groen. Het integraal werken aan verbetering van de woon- en leef kwaliteit kan op veel verschillende manieren, waarbij maatwerk, lokale aspecten en participatie een grote rol spelen. Maar hoe verhouden deze domeinen zich tot elkaar? Dat is zowel een inhoudelijke, organisatorische als ook programmatische vraag.

2.2 RUIMTELIJKE VERTALING MAKEN

Sport en ruimte: hoe verhouden deze beleidsterreinen zich tot elkaar? In principe goed, want vrijwel iedereen houdt van sporten, cultuur en andere vrijetijdsbestedingen. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar het is van belang om te blijven uitleggen wat het belang van sporten is. Al was het maar omdat ieder beleidsterrein zijn eigen taal hanteert. Hierbij zijn de navolgende elementen goed om in acht te nemen.

Bijeen brengen van belevingen

Ruimtelijke ordenaars, bestemmingsplanjuristen, medewerkers sport, GGD-beleidsmedewerkers: eenieder hanteert onbewust zijn eigen taal. Waar de een in lijnen en oppervlakten spreekt, praat de ander in statistieken en een derde deelt vooral ervaringsverhalen. Om deze belevingen samen te brengen is de aanbeveling om in kaarten te praten.

Druk op de knop; benut ICT

Zoek de collega's/specialisten geografische kaarten/GIS-systemen op om het sporten en bewegen van nu en de toekomst op de kaart te zetten. Ga met hen het gesprek aan over visie en plannen. Verschillende kaarten maken de opgaven vanuit de verschillende domeinen duidelijk, zoals fysieke en sociale kaarten met voorzieningsniveau. Zo wordt bestaande kennis die al ruimtelijk is vertaald benut en kunnen eigen wensen, ideeën en programma's worden toegevoegd. Dat kan heel simpel met stift; uitwerking vindt later plaats.

Praat in kaarten

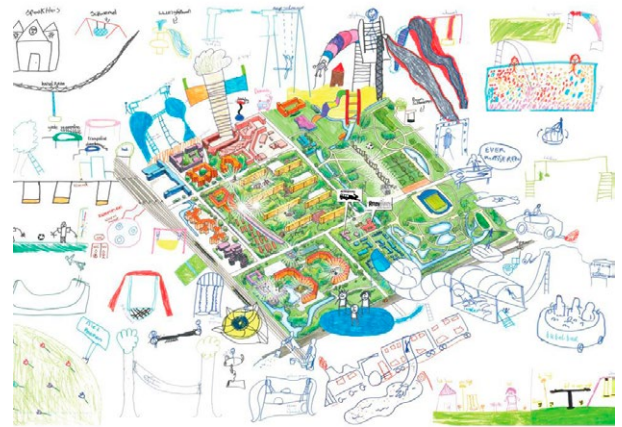
Een beeld zegt meer dan duizend woorden. Daartoe is bij ruimtelijke planning de kaart een onmisbaar middel. Die kan uitstekend dienen als instrument voor analyse, onderzoek, kennisoverdracht, communicatie en ontwerp. Als basis voor een gesprek over het integreren van sport en bewegen met ruimte kan 'praten met een kaart' een goede impuls geven aan een plan. Praten met een kaart gaat niet over een technische uitvoeringskaart of een abstracte vergezichtskaart, maar een huis-tuin-en-keuken-kaart, zo één die iedereen kent van stedentripjes: simpel, duidelijk en voor iedereen herkenbaar. Op een dergelijke kaart van een gebied of wijk kan iedereen aantekenen waar vanuit ruimtelijk, gezondheids- en sociaal perspectief opgaven, kansen en bedreigingen liggen. De resultaten hiervan kunnen worden uitgewerkt in kaarten volgens de regels van de Omgevingswet en de Laan van de Leefomgeving⁹ (hierin moeten alle ruimtelijke plannen en regels digitaal ontsloten worden). Ofwel: voer voordat je iets gaan invullen eerst met elkaar, over de kaart gebogen, het gesprek over de omgeving. Benoem daarbij allemaal de belangrijke onderdelen voor een integrale afweging. Maak vooral gezamenlijk met collega's van gezondheid én ruimte kaarten die helpen bij het opstellen van een gezamenlijke analyse en mogelijk beeld dat richting geeft voor acties.

⁹ Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Naar de Laan van de Leefomgeving Bouwsteen voor een digitaal stelsel Omgevingswet, zie <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2015/02/18/bijlage-2-naar-de-laan-van-de-leefomgeving-bouwsteen-voor-een-digitaal/bijlage-2-naar-de-laan-van-de-leefomgeving-bouwsteen-voor-een-digitaal.pdf>

Een voorbeeld is hoe in Rotterdam door de GGD de Gezondheidsatlas wordt gekoppeld aan de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. De GGD laat per wijk zien welke opgave er is. Op die manier wordt de gezondheidsopgave gekoppeld aan het beheerprogramma openbare ruimte. Ontwerpers en planners denken vanuit kaarten en referentiebeelden. Wanneer de sportmedewerker hier op aansluit met kaarten, cijfers en beelden kan de gezondheidsinformatie worden verbonden met de ruimtelijke opgaven.

Een ander idee is om de jeugd de toekomst te laten bepalen. Vertrek met een schets of een maquette van hun toekomst. Zoals Amsterdam in stadsdeel Zuidoost met de Droomkaart heeft gedaan. Of zoals consulting-kids; kijkend door de bril van een kind naar de buitenruimte. Werken op die manier levert verrassende inzichten op en voer voor een goed gesprek over de toekomst van de ruimte.

Droomkaart

Met dank aan: Berryschia, Louren, Genetiva, Noraity, Favour, Jayden, Iaydane, Bida, Obed, Mohis, Rocky, Rose, Omayra, Radom, Belita, Priscilla, Fini, Andy, Iahzara, Amar, Dariel, Yonis, Suzy, Eleza, Revellio, Jayden, Shafiel, Sylvaino, Raymond, Carlos

Droomkaart. Bron: Gemeente Amsterdam

Verschillen in tijd en schaal

Wat het in de praktijk lastig maakt, is dat het projectdenken dat in de sport- en bewegewereld gemeengoed is, zich niet altijd goed verhoudt tot het ruimtelijk denken. Een project gaat uit van een start en een helder gefixeerd eind, terwijl een stad of dorp nooit 'af' is. Het verschuiven van dit lineair projectdenken naar een gedachte waarbij de stad of het dorp 'continu in beweging' is, vergt een andere aanpak en manier van samenwerken. Sport daagt uit en experimenteert. Sport kan zo een eigen positieve invulling en bijdrage leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving. Gewoon doen!

Daar waar bij ruimtelijke planning de vergezichten vaak ver in de toekomst liggen, is de uitdaging om deze in te kunnen zetten voor een betere positie van sport en bewegen. Dat kan door het meekijken en daar waar mogelijk meeliften binnen lopende ruimtelijke planprocessen. Zo kunnen bij herinrichting van openbare ruimte wegens (achterstallig) onderhoud nieuwe inzichten worden verkregen door de herinrichting eens te benaderen vanuit het perspectief van sport en bewegen. Instrument dat hierbij kan helpen is het stappenplan beweegvriendelijke omgeving¹⁰. Om principes en randvoorwaarden vooraf te integreren is het noodzakelijk om in alle stadia van een project aan te schuiven en mee te denken. Alleen op die manier wordt voorkomen dat sport ‘te laat’ aan bod komt, namelijk als het plan al bedacht is. Dit vergt een proactieve houding van de sportmedewerker. Ofwel: meer communicatie met anderen buiten het vak en ruimte om ‘outside-the-box’ opties te bezien vanuit mogelijkheden in plaats vanuit beperkingen.

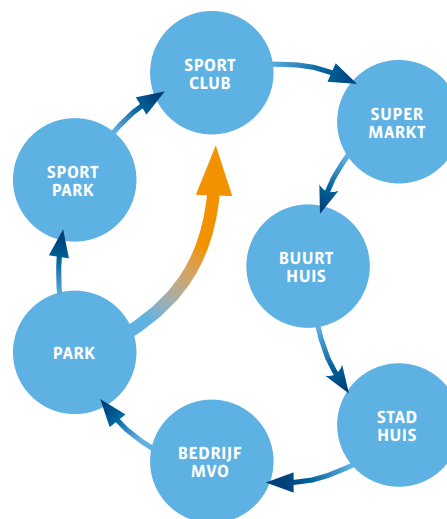
Meer aandacht voor het gezondheidsaspect kan de sport-/beleidsmedewerker hierbij ondersteunen. Gezondheid is hét kapstokhaakje om sporten en bewegen in de planfiguren van de Omgevingswet op te nemen. Wat daarbij helpt is dat gezondheidsmaatregelen vaak over lange termijn

pas te onderzoeken zijn en daarbij beter aansluiten bij de lange planningshorizon van ruimtelijke ontwikkelingen. Gezondheidsbescherming is verankerd in de wet; gezondheidsbevordering niet. Hiervoor zal het ambitieniveau op gemeenteschaal bepaald moeten worden.

Beweegweb

Ontwikkel een beweegweb waar veel gebruikte ontmoetingsclusters in de stad aan elkaar verbonden worden om ontmoeting en beweging te stimuleren. Maak daarmee een mooie sociale verbinding op een ruimtelijke leest geschoeid. Zo kunnen verbanden gelegd worden en mensen en organisaties aan elkaar gekoppeld worden. Van daaruit kan de fysieke inrichting verder vormgegeven worden.

¹⁰ Kenniscentrum Sport, Stappenplan beweegvriendelijke omgeving, zie <https://tools.kenniscentrumsport.nl/stappenplan-bvo/tool/stappenplan-beweegvriendelijke-omgeving/>

Benoem opgaven expliciet

Benoem, denkend vanuit de drie belangrijke planfiguren van de Omgevingswet, de belangrijkste opgaven van de gemeente. Schrijf ze op en vertaal ze ruimtelijk naar de locatie waar de ambitie gerealiseerd kan worden. Bespreek dit allereerst met de betreffende collega die verantwoordelijk is voor visie, plan of vergunningverlening.

zijn tussen de wandelaars onderling. De wandelaars treden buiten hun kaders, kijken door de bril van een ander naar een gebied en verstevigen daardoor de onderlinge samenwerking. Het wandelen maakt het mogelijk dat er veel ruimte is voor intuïtieve, onbevooroordeelde reacties en nieuwe ideeën. Mensen die normaal gesproken niet samenwerken in een gebied, doen dat nu wel. Zie: <https://vng.nl/onderwerpenindex/ruimten-wonen/omgevingswet/omgevingswandeling>

2.3 IN DE BESPREKING ONTSTAAT DE MAGIE

Zonder een goede en concrete invulling van ambities en visies is er nog steeds geen slag geslagen. Naast de waarom-vraag is ook de hoe-vraag van belang. Hoe geef je invulling aan participatie? Hoe geef je vorm aan een gezonde leefomgeving? De invulling bepaalt de kracht en doorwerking van de boodschap.

Omgevingswandeling

Via een omgevingswandeling worden ambtenaren rondom een thema uitgedaagd om 'onbevooroordeeld' te wandelen. Ambtenaren, managers en bestuurders gaan samen op pad vanuit een nieuwsgierige en open blik. Wat speelt er in de omgeving? Wat is hier belangrijk? Hoe wordt er geleefd? In de ontmoetingen met bewoners en/of ondernemers komen vaak concrete ideeën naar voren. Die ideeën kunnen de verbinding

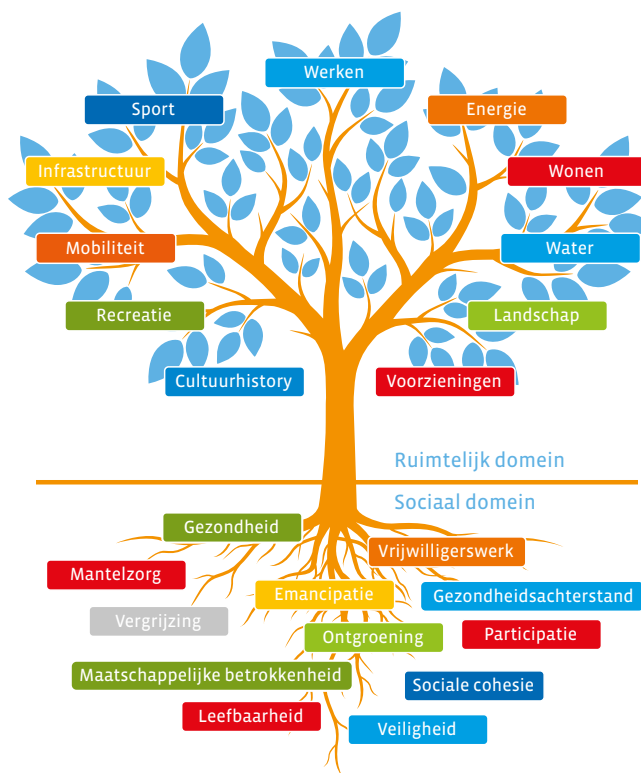
Wie wacht op wie? Bij wie moet ik zijn?

Voor succesvolle integrale samenwerking is kennis bij alle betrokken partijen een belangrijke voorwaarde. Een gedeeld referentiekader werkt ondersteunend; want dan wordt over hetzelfde gepraat. Welke definities worden er gehanteerd? Vooraf helderheid scheppen kan achteraf onduidelijkheid voorkomen. In de sportwereld gaat 'beleid' vaak over de komende jaren, met concrete invulling voor een of twee jaar. Naast reguliere sporten is (beperkt) ruimte voor nieuwe sportinitiatieven. Ruimtelijk 'beleid' gaat juist over de lange termijn. Dat heeft een reden: grote investeringen vergen een zorgvuldige afweging en moeten lang meegaan, bijvoorbeeld voor een nieuwe weg of de herinrichting van de openbare ruimte. Veranderingen en trends hebben hier minder snel invloed op.

Budgetten in de sportwereld worden veelal als ‘subsidies’ ingezet. In de ruimtelijke sector gaat het over ‘investeringen’ of ‘plankosten’. Bovenwijkse plankosten worden gemaakt als toegevoegde waarde voor de gehele gemeente. Het benoemen van ‘ruimte voor beweging’ - in alle vormen waarbij sport een belangrijke positie inneemt - als investering voor de waarde en kwaliteit van de leefomgeving voor de hele stad/gemeente geeft kansen om het blikveld op dit thema op een andere wijze te agenderen en aan te pakken. Sport en bewegen leveren wat op, ook voor de (sector) ruimte. Daarnaast is het aan de overheid om bij een goed idee en voldoende vertrouwen los te laten, het initiatief aan gebruikers van de leefomgeving laten, zoals het voorbeeld uit Arnhem (paragraaf 3.5) laat zien.

2.4 VERBINDINGEN BEPALEN

De boomsilhouet hiernaast brengt in beeld hoe de Omgevingswet het fysieke en sociale domein in staat stelt met elkaar verbonden te raken en te laten groeien en bloeien. Dit schema is niet statisch, maar dynamisch. Het verbindt de thema’s en domeinen, maar hoeft niet letterlijk gelezen te worden (hiërarchie, ordening, relaties). Per gemeente is dat anders, waarbij de volgende vragen gesteld kunnen worden: Welke samenwerkende thema’s kunnen het begrip gezondheid vormgeven?

De boomsilhouette. De leefomgeving is het totaal en samenspel van de zichtbare bovengrond, gedragen door de ‘niet zichtbare’ boomwortels van de samenleving. Bron: Gezondin.nu, 2018 ¹¹.

¹¹ Gezondin.nu; Slimme schakels tussen gezondheid en ruimte, zie www.gezondin.nu/nieuws/121-slimme-schakels-tussen-gezondheid-en-ruimte

Kunnen recreatie en sporten elkaar vinden? Hoe sluiten thema's als waternetwerk en landschap (fysieke inrichting) aan bij sport- en beweegroutes in de buitenruimte (het gebruik, de sociale insteek)? Het vormen van deze inhoudelijk gevormde samenwerkingen kan een concrete invulling van gezondheidsbevordering zijn, die door gemeenten zelf gemaakt moet worden om invulling te geven aan de wet. Dit biedt een kans maar is geen verplichting.

Verbindingen die vaak worden genoemd, zijn ¹²:

- Natuur & energie
- Infrastructuur (mobiliteit)
- Ruimtelijke ordening
- Milieu, Duurzaamheid
- Ruimte en water
- Cultuurhistorie
- Bouwen

Wanneer verbindingen tussen de onderwerpen in de boom- silhouette gemaakt kunnen worden tussen het ruimtelijke en sociaal domein wordt een omgevingsvisie vele malen meer integraal.

¹² Erik Spiegelenberg, De nieuwe omgevingswet en de kansen voor alle organisaties die betrokken zijn bij beweegstimulering (deel 1), zie <http://www.sportknowhow.nl/achtergronden/tips-voor-inrichting-accommodaties/item/111405/de-nieuwe-omgevingswet-en-de-kansen-voor-alle-organisaties-die-betrokken-zijn-bij-beweegstimulering--deel-1->

Te denken valt aan verbindingen tussen:

- Water & Recreatie
- Vergrijzing & infrastructuur ¹³
- Gezondheidsachterstand & Landschap

Een voorbeeld is de aansluiting in Groningen (3.3) waar het thema 'The Next City' het verbindende element vormde.

Tip:

Adviseer zowel gevraagd als ongevraagd. Schrijf-gevraagd of desnoods ongevraagd- de paragraaf 'gezondheid, sporten en bewegen' ten behoeve van de omgevingsvisie of het omgevingsplan. Benoem daarin de verbindingen met andere domeinen als recreatie, water, klimaat en groenbeheer. Communiceer dit breed, zowel binnen als buiten de gemeente. Werk daarbij samen met collega's van gezondheid en/of de GGD's. Voor iedereen is het implementatieproces van de Omgevingswet een zoektocht. Maak de tandemsprong samen!

¹³ Wandelnet, dossier omgevingswet en wandelen, zie <https://wandelnet.nl/dossier-omgevingswet-en-wandelen>

2.5 SCHRIJVEN BESLUITEN EN DOEN

Als laatste stap moet er geogst worden. Willen we een beweegnorm vastgesteld hebben door het college? Staat het sportplein op de juiste manier op de kaart die bij het omgevingsplan hoort? Hebben we meegesproken én geadviseerd over de verlening van de vergunning voor de skatebaan in het park?

De laatste stap -het bestendigen wat gezamenlijk tot stand is gekomen- is van groot belang. Bij het opstellen van een omgevingsvisie wordt vaak met een droombeeld begonnen, waarbij onzeker is wat er in de eindfase nog van over is. Wees scherp en hard op de inhoud en zacht op de persoon. Blijf in connectie met de collega's om die mooiere leefomgeving te realiseren.

Bied aan sporten en bewegen een podium bij ruimtelijke ontwikkeling, door evenementen of periodieke activiteiten te organiseren. Denk mee met inrichtingsplannen voor de openbare ruimte en ontwikkeling van sportaccommodaties (nieuw- en verbouw). Schrijven en besluiten is het momentum om echte acties in het veld mogelijk te maken.

3 Voorbeelden

Diverse gemeenten zijn al druk aan de slag met de inrichting van de leefomgeving ‘in de geest van’ de Omgevingswet. In dit hoofdstuk staan zes voorbeelden waarin bestaande sport- en beweegactiviteiten en nieuwe initiatieven een duidelijke rol hebben gespeeld bij de inrichting van die leefomgeving.

3.1 MERWEDEKANAALZONE UTRECHT

Omgevingsvisie en sportbeleidsplan; hoe is Utrecht hiermee om gegaan?

Omgevingsvisie en sportaccommodatiebeleid bij gebiedsontwikkeling Merwedekanaal

In 2028 verwacht Utrecht 400.000 inwoners te hebben. Dat betekent dat er jaarlijks 6.000 inwoners bij komen. Dit vraagt om een vernieuwde blik op de sport- en beweegruimte omdat de druk op de ruimte toeneemt. In Utrecht wordt dit opgepakt vanuit het programma ‘De Gezonde Stad’. In dit voorbeeld ligt de focus op De Merwedekanaalzone. De Merwedekanaalzone is een industriegebied langs het Merwedekanaal dat door de groei van Utrecht veranderd is van stadsrand in een meer centraal gelegen stedelijk gebied. De voormalige bedrijvzone is door velen al ontdekt. Met de komst van een boulderhal en indoor skatepark is het gebied sterk in beweging: initiatieven die bottum up zijn gerealiseerd.

De omgevingsvisie Merwedekanaalzone (vastgesteld op 8 februari 2017)¹⁴ maakt een heldere keuze voor het gebied: voor veldsporten verwijzen we naar de directe omgeving Park Transwijk en Nieuw Welgelegen (onder andere in combinatie met een school en ruimte voor sociale en culturele activiteiten). Ook in de plannen rondom de Jaarbeurs wordt ruimte voor sport(velden) gezocht op daken van parkeergarages. In de Merwedekanaalzone is ruimte ingepland voor een nieuwe binnensportaccommodatie van minimaal 2.550 vierkante meter en minimaal 18.000 vierkante meter aan openbare buitenspeelplaatsen. De openbare ruimte biedt (ook) ruimte voor sport, bewegen en spelen: direct in de buurt en verbonden met de rest van de stad. Bijzonder is de aanhaking op een grotere recreatieve groenstructuur: het rondje ‘Stadseiland’. Dit is een parkzone/lineaire groene structuur langs de Merwede en het Amsterdam-Rijnkanaal van circa 11 kilometer.

Het Merwedekanaal is - nu en in de toekomst - ook in gebruik voor recreatieve en sportieve doeleinden. Hier ligt momenteel de enige roeibaan van Utrecht. Hoewel bij het ontwerp van de herinrichting van de oevers en nieuwe bruggen ook rekening gehouden wordt met de functionele eisen die gelden voor het

¹⁴ Gemeente Utrecht, Omgevingsvisie Merwedekanaalzone, deel 1 Ruimtelijke Agenda en MER, zie https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/bestuur-en-organisatie/beleid/omgevingsvisie/_deelgebied_Merwedekanaalzone/2018-03-MWKZ-Omgevingsvisie%E2%80%93deeln-ruimtelijke-agenda_01.pdf

roeitrainingswater¹⁵, is het niet vanzelfsprekend dat in de toekomst de stedelijke druk en alle vormen van water- en oeverrecreatie samen kunnen gaan met de eisen van een ‘toproeibaan’. Dit dilemma wordt in deze omgevingsvisie onderkend. Daarom is een overlegproces in gang gezet met alle betrokken partijen. Doel is om in een volgende planningsfase ambitie en technische eisen bij elkaar te brengen. Ondanks dat sport integraal in het plan is opgenomen laat dit voorbeeld zien dat bij stedelijke veranderingen niet altijd alle conflicten en fricties opgelost kunnen worden.

Tip:

De nieuwe werkwijze die gepaard gaat met de Omgevingswet sluit klassieke stedelijke conflicten en fricties niet uit omdat niet alle bestaande ruimte voor sport en bewegen zich even makkelijk laat inpassen bij vernieuwing van een stedelijk gebied. Vanuit het domein sport kan integraliteit tot stand komen; dat laat de ontwikkeling van het multifunctioneel complex Nieuw Welgelegen zien. Het is belangrijk om bij ontwikkeling verder te kijken dan de gebiedsgrenzen. Op die manier wordt ruimte gegeven om

sport en bewegen op goede plekken te ontwikkelen, goed aangesloten op bestaande structuren.

3.2 CRUYFF COURT KATWIJK

De match: Omgevingsvergunning en sportbeleidsplan

Aan tafel!

Iedere gemeente verstrekt wekelijks omgevingsvergunningen. In veel gemeenten wordt een ruimtelijke toets vaak uitgevoerd door de afdeling ruimte. Het structureel laten meedenken en meetoetsen door collega’s uit het sociale domein, vindt nog amper plaats. Echter, door mee te denken bij ingediende initiatieven kunnen thema’s als gezondheid, sociale inclusiviteit en beweging in stad of dorp verstevigd worden. Wordt er gekozen voor parkeerplekken voor auto’s of juist voor fietsen? Zo simpel kan het zijn.

De stappen:

- vind het ‘quick-scan-overleg’ omgevingsvergunningen;
- nodig jezelf uit;
- schuif aan vanuit de verantwoordelijkheid voor sporten en bewegen;
- denk en doe op die manier mee: van ‘nee, tenzij’ naar ‘ja, mits’!

¹⁵ Reactienota, Omgevingsvisie Merwedekanaalzone, deel 1 Ruimtelijke Agenda en MER, oktober 2017 (p40-42). Ook: zie hiervoor ook de raadsbrief “Roeien op het Merwedekanaal” van oktober 2017

Cruyff Court Katwijk. Bron: allesoverkatwijk.nl

In Katwijk kwam de Lionsclub met het idee om een Cruyff Court te realiseren en een deel van de opbrengst van een boksgala beschikbaar te stellen. Een aansprekend concept, dat de participatiegedachte van de Omgevingswet ademt. In Katwijk is het Cruyff Court meer dan een trapveldje: het is een platform voor de jeugd waar jongeren leren respectvol met elkaar om te gaan en waar verantwoordelijkheid en integratie spelerwijs vorm krijgen. Er is een plek gevonden door een bestaand speelplein te vernieuwen. Gemeentelijke financiën zijn beschikbaar gesteld vanuit het budget van het beheer van speelplekken. Daarnaast is sterk naar draagvlak in de omgeving gezocht. Vooral op dit laatste aspect heeft Katwijk een grote stap gemaakt. Er werd niet alleen een ‘standaard’ bewonersavond

georganiseerd. Zowel maatschappelijke instellingen als een aantal bewoners hebben aangegeven graag te participeren in het concept. En uiteraard is het Cruyff Court samen met de buurt geopend. Belangrijke stap in de ontwikkeling van dit project is dat de sportmedewerker deze projectontwikkeling heeft getrokken, in samenwerking met de beheerder van de speelplekken. Deze tandem, in combinatie met bestuurlijke steun, maakte dat dit project succesvol is gerealiseerd.

Voor de Omgevingswet geldt dit eveneens: breng de ruimte vanuit het sociale en fysieke samen en er ontstaat magie die de leefomgeving kan kleuren.

Tip: *Durf over het eigen beleidsveld(-en) heen te kijken. Wees niet bang voor bemoeizucht maar draag uit dat dit voortkomt uit betrokkenheid bij het ontwikkelen van een aantrekkelijke leefomgeving. Ofwel: pak het cadeautje dat de samenleving aanbiedt samen uit.*

3.3 HEALTHY AGEING IN GRONINGEN

Belangenbehartiging sporten en beweegbelangen in doorlopende stadsdialoog en bij participatie

Groningen geeft de bewegende mens al meerdere decennia aandacht. Zo voldoet 71,5 procent van de Groningers aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen.¹⁶ Daarnaast is Groningen fietsstad: 60 procent van alle vervoersbewegingen vindt op de fiets plaats.¹⁷ Tegelijkertijd zijn er ook uitdagingen zoals op het vlak van 'Healthy Ageing'. Op stadsniveau heeft Groningen vier parken waar volop ruimte is voor gratis sporten en bewegen. In combinatie met een ruim fiets- en recreatief netwerk is de stad goed aangesloten op de regio. Op wijkniveau zijn gebiedsteams actief die jaarlijks alle sport- en beweegplekken observeren en analyseren. Afhankelijk hiervan worden acties benoemd. Soms gaat het er om de zichtbaarheid te vergroten, soms is een structurele interventie nodig.

Hoewel Groningen (nog) niet werkt vanuit de Omgevingswet is de praktijk al gericht op integraal werken en nieuwe participatieprocessen: 'The Next City', een jaarlijks evenement waarbij aan burgers gevraagd wordt om mee te denken over de toekomst van de stad, is een

interessant voorbeeld. Het spectrum van onderwerpen is breed en divers. Hoewel sport en bewegen geen zelfstandige thema's zijn, wordt de openbare ruimte als sport- en beweegruimte wel degelijk in kaart gebracht tijdens dit evenement. Zo ontstaan er nieuwe ideeën en burgerinitiatieven zoals een 'stadse mountainbike route' (die momenteel wordt bestudeerd en uitgewerkt) en de 'urban gym' waar alle fysieke inrichtingselementen en -objecten gebruikt kunnen worden (toestellen, bankjes, stoepranden).

Bij de uitwerking van die initiatieven is het noodzakelijk om aan te haken op lopende ruimtelijke projecten en plannen, zeker gelet op de huidige budgettaire sportruimte. Ook monitoring is van belang. Een gebruikers-evaluatie van drie gerealiseerde burgerinitiatieven laat zien dat "De vernieuwde inrichting niet de reden lijkt dat de gebruikers zijn gaan sporten en bewegen in de openbare ruimte (deze gebruikers waren al actief in de openbare ruimte), maar door de vernieuwing wordt er wel frequenter gesport in de openbare ruimte."¹⁸ Meten is weten. Dat wordt in Groningen opgepakt om zo beleidsbeslissingen gegrond te kunnen nemen. Uitdaging blijft om iedereen mee te krijgen.

¹⁶ Allesoversport.nl, De actieve stad Groningen: beleid, zie www.allesoversport.nl/artikel/de-actieve-stad-groningen-beleid/

¹⁷ Gemeente Groningen, The Next City: Startdocument, <http://www.hoeziejestad.nl/startdocument/#content>

Tip - *Aanhaken op grote ruimtelijke ordeningsprojecten waar mogelijkheden zijn voor cofinanciering. Dit vereist afstemming in tijd, schaal en budget. Monitoren is van belang: meten is weten en essentieel voor adequaat beleid.*

Maak in aanvulling op de reeks kaarten voor het evenement 'hoe zie jij je stad, The Next City', ook een kaart over sporten en bewegen. Eventueel in combinatie met gezondheid en ruimte voor kinderen én ouderen.

3.4 NIEUWE MAASPARCOURS ROTTERDAM Samenspel van overheid en initiatiefnemers

In Rotterdam is langs de Nieuwe Maas een bijzonder parcours ontwikkeld. Vier enthousiaste Rotterdammers hebben het initiatief 'Het Nieuwe Maasparcours' leven ingeblazen en zochten contact met de Rotterdamse gemeenteraad. Niet zonder succes, want het college kreeg de opdracht om invulling te geven aan het initiatief. Binnen de gemeente Rotterdam werden parallel aan dit initiatief gesprekken gevoerd tussen de afdelingen Stadsontwikkeling en Sport om de routes in de stad

langs water te verbeteren. Deze twee sporen kwamen zo samen en daarmee is het een voorbeeld van een bottom-up initiatief met een top down benadering. Concreet heeft het geleid tot een route langs de Nieuwe Maas om te fietsen, te wandelen en hard te lopen. Met rustpunten en over openbare en private grond. De initiatiefnemers wilden ervaren dat je de stad kunt voelen en met je handen het water kunt aanraken. Vanuit deze filosofie is Het Nieuwe Maasparcours gerealiseerd.

Dit voorbeeld is werken in de geest van de Omgevingswet: een particulier initiatief dat door de gemeente omarmd wordt, een beleidsmedewerker sport die het idee al tussen de oren had en het nu verder kon versnellen. De quick wins zijn al gerealiseerd: trappen zijn toegankelijk voor de fiets, kades zijn voorzien van een vlakke route, bewegwijzering is aangebracht en ter promotie is er onder andere een routekaart gemaakt. Voor de lange termijn zal aan het nieuwe Maasparcours verder worden gewerkt in het kader van het Programma Rivieroevers.

Wie zijn vanuit de gemeente betrokken? Medewerkers van de gemeente op het gebied van sport, landschap, openbare werken, mobiliteit en projectmanagement, maar ook met Rotterdam Tourist Information werden

¹⁸ Hanzehogeschool Groningen, De stad als sportschool – De invloed van de vernieuwde inrichting van de openbare ruimte op sport en bewegen, zie <https://www.kennislabbiornoord.nl/wp-content/uploads/2017/10/01-Nieuws-Dutch-Column-BIOR-1.pdf>

kaarten gemaakt. Het enthousiasme van de initiatiefnemers zorgde ervoor dat eenieder graag meewerkte.

In dit voorbeeld gaat het niet alleen om de (door de Omgevingswet gewenste) integratie van beleidsvelden, maar ook om de combinatie van inrichting, beheer en gebruik van de openbare ruimte. Kortom, de verbinding tussen het sociaal domein en ruimtelijk fysiek domein. De sportief-recreatieve routes langs water en groen maken onderdeel uit van de Sportnota¹⁹, waarmee er al een basis was om als smeeroilje voor ontwikkeling van het idee te dienen. Deze samenwerking vraagt om continu meedenken, om omgevingsbesluiten voor verkeer of het plaatsen van objecten in de buitenruimte.

Tip - *De kunst is om het gedachtegoed en de route levend te houden en om niet door praktische belemmeringen het einddoel uit het oog te verliezen.*

3.5 PARK SONSBEEK ARNHEM

Programmering en gebruik stadspark voor sporten en bewegen in relatie met regels omgevingsplan

Wandelevenement Sonsbeekpark.

Sporten en bewegen voor jong tot oud

Het park wordt de laatste jaren steeds vaker door jong en oud gebruikt voor sport- en beweegactiviteiten, ondanks dat het park in oorsprong en aanleg zeker niet voor sport is ontworpen. Er zijn momenteel meerdere vaste wandelgroepen, hardlooptroepen, bootcampbedrijven, sport- en beweegcentra (crossfit) en individuele sporters actief. De organisatie van deze initiatieven ligt in handen van particulieren, sportbonden, wijkbewoners, sportverenigingen en sportscholen.

¹⁹ Gemeente Rotterdam, Sport beweegt Rotterdam Sportnota Rotterdam 2017 – 2020, zie <https://www.rotterdamsport.nl/wp-content/uploads/2016/03/Sportnota-versie-15-november-2016.pdf>

Van belang: randvoorwaarden creëren en soepelheid in het hanteren van regelgeving

De gemeente Arnhem, de parkwachter en Sportbedrijf Arnhem hebben een verbindende, stimulerende en coördinerende rol om evenementen te begeleiden en mogelijk te maken. Grote succesfactor is de parkwachter. Die is in staat om soepel om te gaan met regelgeving en ruimte te geven aan initiatieven van sportverenigingen, particulieren en beweegbedrijven. De vele aanwezige groene ruimte is prima bruikbaar als beweegruiimte en de aanwezige horecabedrijven dienen slechts aangesloten te worden op de programmering. Dit zijn bij uitstek versterkende succesfactoren. Zo zijn de aanwezige restaurants prima start- en finishpunten voor de vele wandel- en hardloopgroepen.

De Loper als vaste waarde voor Park Sonsbeek

Loopgroep De Loper is inmiddels een vaste waarde op de eerste zondag van de maand in Park Sonsbeek. In 2017 kwamen al meer dan 1.100 hardlopers en wandelaars in beweging bij een van de maandelijkse Parklopen. Dit maakt de ontwikkeling van een 'open club' mogelijk. De contacten met de gemeente en andere waardevolle stakeholders zijn verder gegroeid, precies zoals de Omgevingswet voorstaat, met bottom-up initiatief en gebruik van de leefomgeving om gezondheid te bevor-

deren. Uiteindelijk heeft deze beweging, samen met het gewenste gebruik, geleid tot de aanleg van beweegroutes, verbetering van de verlichting, zichtbare routebeschrijvingen, aanleg van omkleedruimtes en aanpassing van de verkeerslichten. Naast de inrichting heeft ook het beheer een impuls gekregen. Vrijwilligers van De Loper verzorgen het onderhoud.

Tip - Soms is met kleine aanpassingen aan de fysieke infrastructuur grote beweegwinst te behalen. Betrek bij deze aanpassingen de toekomstige gebruikers en hanteer regelgeving als middel en niet als doel. Zorg voor een aanjager/verbinder en laat vervolgens los als overheid.

3.6 SPORTPARK ZUILENSE VECHT

Combinatie van gebiedsvisie en integratie/ontwikkeling één gezamenlijk 'sportief park'

Het project

De sportparken Daalseweide (gemeente Stichtse Vecht), Zuilen en Elinkwijk (beide gemeente Utrecht) waren aan verbetering toe. Vanuit regionale samenwerking kwamen de betrokken sportmedewerkers te spreken

over de noodzakelijke herontwikkeling. Naar aanleiding daarvan hebben zij meteen hun collega's van Ruimtelijke Ontwikkeling aangehaakt en zijn samen over de eigen grenzen heen gaan kijken. Het project werd vervolgens integraal opgepakt met alle benodigde disciplines.

Zuilense Vecht

In het project met als werktitel 'Sportpark Zuilense Vecht ²⁰' komen de wensen en belangen van een aantal partijen in de gemeenten Utrecht en Stichtse Vecht bij elkaar om de structurele overcapaciteit aan natuurgrasvelden op de sportparken Zuilen en Elinkwijk in de gemeente Utrecht aan te pakken. Via de aanleg van kunstgras en de inpassing van nieuwe aansprekende sport- en recreatieve routes wil de gemeente naar een compact en multifunctioneel sportpark. De verouderde en monofunctionele sport-accommodaties van de sportverenigingen DWSM, VV Maarssen, OVVO, Luck Raeck op sportpark Daalseweide (Maarssen, gemeente Stichtse Vecht) worden aangepakt. De verenigingen willen graag over naar kunstgras. Dit draagt bij aan de vitaliteit van de verenigingen en toekomstige behoeften blijven inpasbaar.

Ambitie

Er is een stevige ambitie geformuleerd (zie stap 2 uit het stappenplan) om te komen tot een duurzaam, toekomstbestendig sportpark met sterke en vitale (sport)verenigingen op basis van een integrale ruimtelijke visie. Het sportpark dient daartoe efficiënt geëxploiteerd te kunnen worden. Verwacht wordt dat het vernieuwend sportaanbod kan bieden en daarmee een grote bijdrage kan leveren aan de behoefte van (on)georganiseerd sporten en bewegen voor de inwoners van Maarssen en Utrecht. Ander belangrijk doel is om de sportparken te verbinden met de omliggende woon- en groengebieden, waarbij de groene beleving en structuur tussen Utrecht en Maarssen behouden blijft en versterkt wordt. Dit alles heeft een gezonde, sportieve, duurzame en veilige omgeving als eindresultaat. Dit sluit aan bij de recent vastgestelde ruimtelijk - economische koers van de U10: de regio Utrecht als de gezonde stedelijke omgeving (Healthy Urban Living).

Investeringsen

Om de benodigde investeringen te kunnen doen, zullen de vrijkomende gronden (vanwege de vervanging van natuurgras door kunstgras) in beide gemeenten ingezet moeten worden voor nieuwe stedelijke functies (zoals wonen). De provincie geeft ruimte voor deze verstedede-

het project is opnieuw bekeken hoe de betrokken partijen specifiek geraadpleegd of betrokken willen worden. Een communicatiekalender, een kernboodschap, nieuwsbrieven, een website, interpersoonlijk contact en (social) media zijn daarvoor als ‘instrumenten’ gebruikt. Voor de communicatie zijn ook wijk-/gebiedsregisseurs ingezet.

Tips

- *durf letterlijk en figuurlijk over eigen grenzen heen te kijken;*
- *wees niet bang voor ‘tegenas’, maar ga het gesprek altijd aan;*
- *wees duidelijk over zowel de inhoud als het proces: de inwoner en de vereniging zitten niet op hetzelfde informatie- en kennisniveau;*
- *bij een project als dit is een tijdige integrale en intergemeentelijke samenwerking essentieel.*

3.7 TOT SLOT: AAN DE SLAG!

De beschreven voorbeelden dagen uit om vanuit het sportbeleidswerk toenadering te zoeken tot het ruimtelijk/fysieke domein, de handen ineen te slaan en de voorstelling te creëren die we willen zien op het podium dat ‘leefomgeving’ heet.

Kortom, de toekomst is nu. Om in te spelen op de trend van het steeds meer buiten sporten en het bewegen tijdens de dagelijkse bezigheden gaan we nú aan de slag. De Omgevingswet werkt uitstekend als aanjager om ruimte voor sport en bewegen groter en beter te maken.

Bronnen en meer informatie:

- www.omgevingswetportaal.nl
- www.aandeslagmetdeomgevingswet.nl
- <https://vng.nl/onderwerpenindex/ruimte-en-wonen/omgevingswet>
- <https://sportengemeenten.nl/dossiers/dossier-omgevingswet/>
- <https://www.loketgezondleven.nl/gezonde-gemeente/themadossiers/gezonde-leefomgeving>

COLOFON

Deze handreiking is opgesteld in opdracht van Vereniging Sport en Gemeenten (VSG).

Auteurs:

Ruimte voor Sport (Dennis Ruijgt) en Urban Dynamics (Daniel Casas Valle en Vincent Kompier). Met medewerking van Vereniging Nederlandse Gemeenten, Kenniscentrum Sport en de gemeenten Utrecht, Katwijk, Arnhem, Groningen, Rotterdam en landelijke en regionale GGD's.

Redactie:

Frauke van Iperen

April, 2018

*Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
Postbus 16268
2500 BG Den Haag
Telefoon: 070 373 80 55
info@sportengemeenten.nl
www.sportengemeenten.nl*